

Muhos 2019

Voimajohtolinjan Montta-Pälli
arkeologinen inventointi

Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz 26.8.2019

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Muhoksella voimajohtolinjauksella Montan ja Pällin voimalaitosten välillä. Inventointi liittyi Caruna Oy:n voimajohtosuunnitelmaan. Linjaus kulkee keskustasta koilliseen sijaitsevalta Montan voimalaitokselta joen länsipuolitse Pyhäkosken voimalaitokselle ja sieltä joen eteläpuolella Pällin voimalaitokselle, linjausten pituus sivuhaaroineen on n. 15 km. Linjaukselta tunnettiin ennen inventointia kivikautiset asuinpaikat *Kieksi* (id-tunnus 494010022) ja *Pyhäkoski 2* (id-tunnus 494010074). Lännessä linjasta sijaitsee noin 80 metrin etäisyydellä maakuoppia *Halokankaan* kohteessa (1000007497) ja keskiosassa Kieksinkaarten pohjoisrannalla on n. 80 metrin etäisyydeltä linjauksesta mahdollinen muinaisjäänös *Kieksinkaarre N*, missä on kalapatsas. Työn suorittivat FM Jaana Itäpalo ja MA/FM Hans-Peter Schulz 5.7. ja 2.8.2019 3 kenttätyöpäivän aikana.

Kieksin kivikautiselta asuinpaikalta löytyi hajonnut liesi, keramiikkaa, palanutta luuta ja kvartsia asuinpaikan luoteispuolelta ja kohteen rajausta laajennettiin uudelle löytöalueelle. Kohteen koillisosa on nykyisin kokonaan tasoitettu ja sieltä rajausta ehdotetaan poistettavaksi. Kohde *Pyhäkoski 2* oli ennallaan ja uusia löytöjä kohteen ympäristössä ei tehty. *Kieksinkaarre N* kohteen kalapatsas on ilmeisen vanha, ja se luokiteltiin muinaisjäänöksi. Muita kulttuuriperintökohteita ovat *Pyhäkosken voimalaitos*, uittokanava ja *Pällin voimalaitos*, siirtorata. Muu havainto on lähellä Kärnänkallioita *Uhonlantto*, maakellari.

Suunniteltu voimalinja kulkee kivikautisten asuinpaikkojen *Kieksi* ja *Pyhäkoski 2* yli. Kohteet pitäisi huomioida hankkeessa siten, että rakenteet ja muinaisjäänösalue säilyvät ehjinä. Linjaus kulkee uittokanavan yli ja vieritse kohteessa *Pyhäkosken voimalaitos*, uittokanava sijaitsee myös valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä *Pyhäkosken voimalaitos ja Leppiniemen asuntoalue* (id-tunnus 1116). Kanava suositellaan huomioimaan hankkeessa. Muut kohteet sijaitsevat vähintään 80 m:n etäisyydellä linjasta eikä hankkeella olisi vaikutusta niihin.

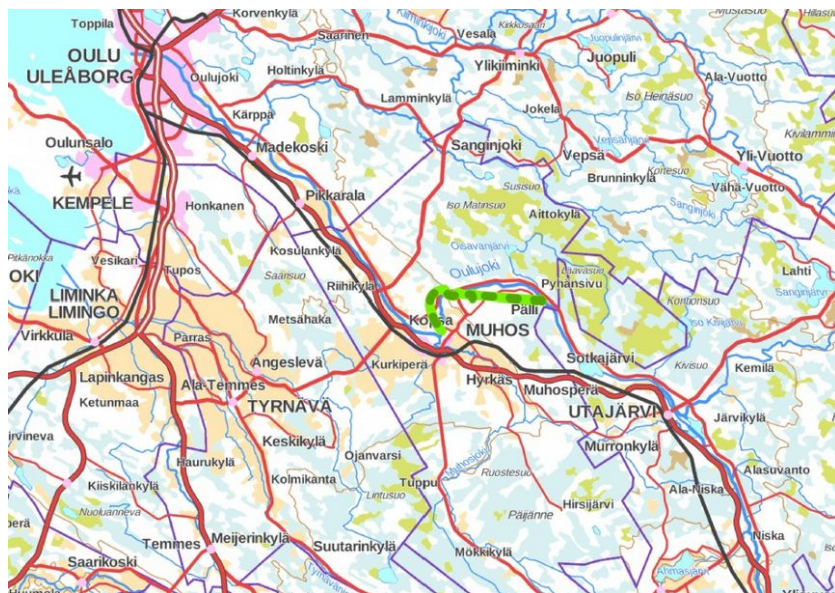
Sisällysluettelo

	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Tutkimushistoria.....	5
2.2. Menetelmä.....	5
3. Maisema, topografia ja geologia.....	8
4. Alueen maankäytön historiaa	8
5. Tulokset.....	12
6. Yleiskartta.....	12
7. Kohdehakemisto.....	13
8. Kohdetiedot.....	13
9. Aineistoluettelo.....	27

1. Perustiedot

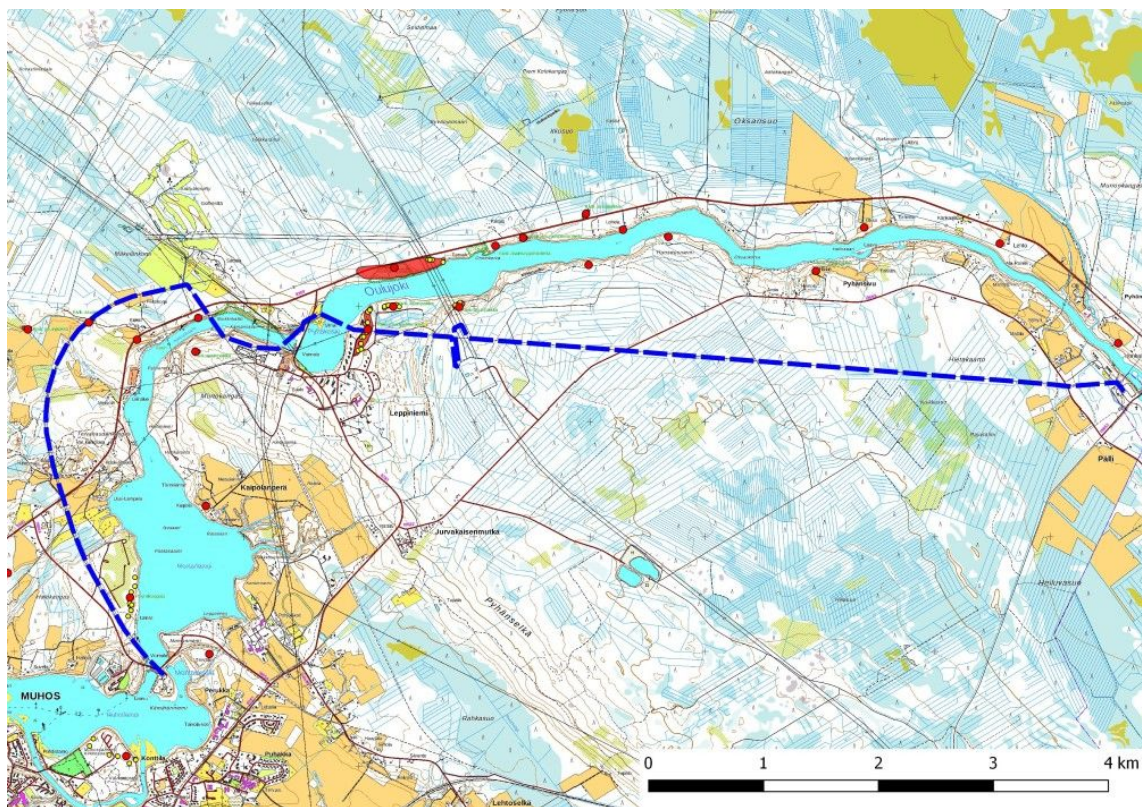
Selvitysalue:	Saneerattava ja uusittava voimalinja Montta-Pälli n. 15 km
Tilaaaja:	Caruna Oy
Laji:	osainventointi
Kenttätyöaika:	5.7. ja 2.8.2019, yhteensä 3 kenttätyöpäivä
Karttanumerot:	TM35-lehtijako MML R4342L (mk 1:20000) vanha yleislehtijako MML 342210, 342401 (mk 1:20000)
Korkeus:	n. 15-75 m mpy
Koordinaattijärjestelmä:	ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Inventointilöydöt:	keramiikkaa, palanutta luuta ja kvartseja, joita ei otettu talteen
Aiemmat löydöt:	Kieksi, KM 22904 kaitatalta, KM 23554, hiotun kiviesineen katkelma, kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta
Aiemmat tutkimukset:	1954 Matti Huurre, inventointi, Kieksi 1986 Helena Taskinen, inventointi, Kieksi 1998 Jalo Alakärppä ja Janne Ikäheimo, tarkastus, Pyhäkoski 2 2000 Janne Ikäheimo, tarkastus, Pyhäkoski 2 2005 Mika Sarkkinen, inventointi, Pyhäkoski 2 2007 Mika Sarkkinen ja Kaarlo Katiskoski, tarkastus, Pyhäkoski 2 2007 Mika Sarkkinen, valvonta, Pyhäkoski 2 2017 Mika Sarkkinen, tarkastus, Kieksi

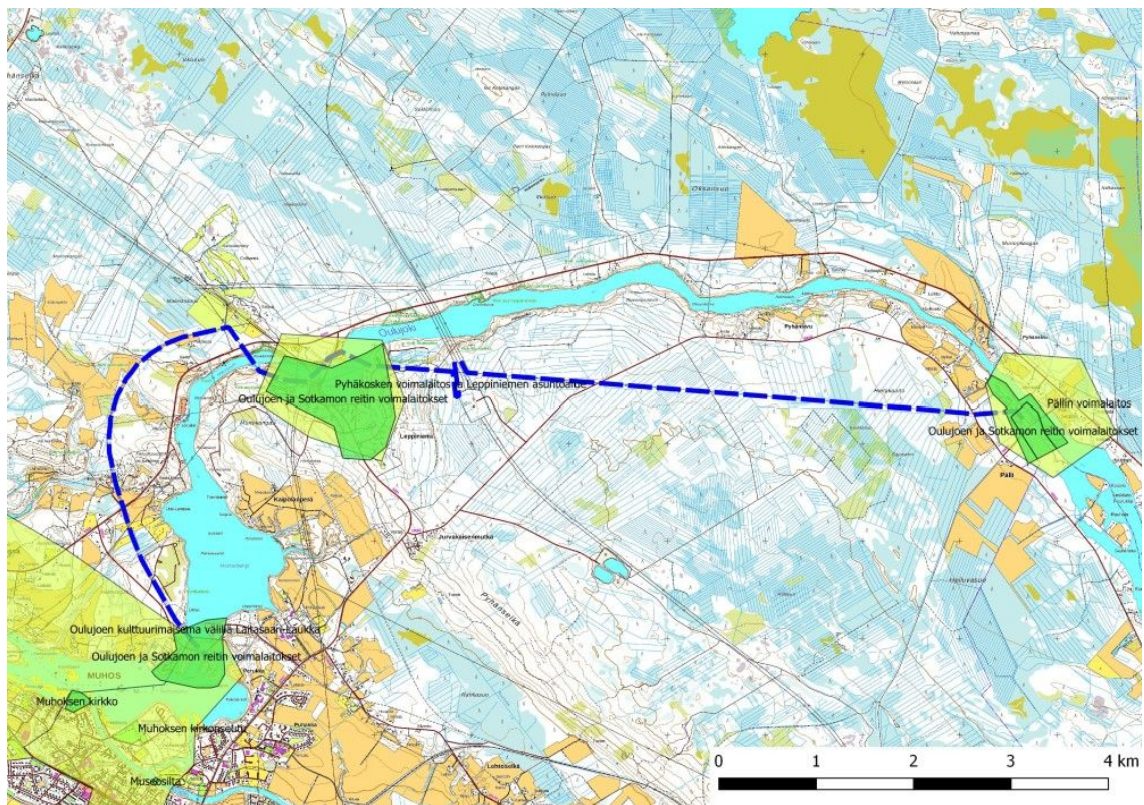
Kohdealueen yleissijainti vihreällä viivalla. Taustakartta Mml 5/2019.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Caruna Oy suunnittelee Muhoksella sähkölinjan uudistamista Montan ja Pällin voimalaitosten välillä, linjaus kulkee melkein kokonaan olemassa olevalla johtolinjalla. Hankkeeseen liittyen tehtiin suunnittelualueilla arkeologinen inventointi kesällä 2019. Linjaukselta tunnettiin ennen inventointia kivikautiset asuinpaikat Kieksi (id-tunnus 494010022) ja Pyhäkoski 2 (id-tunnus 494010074). Lisäksi linjan länsiosan lähistöllä sijaitsee maakuoppia, todennäköisimmin pyyntikuoppia, Halokankaan kohteessa ja Kieksinkaarten pohjoisrannalta n. 80 metrin etäisyydeltä linjauksesta on mahdollinen kalapatsas kohteessa Kieksinkaarte N. Linjauksella sijaitsevien vesivoimalaitosten ympäristöt kuuluvat valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Linjauksen länsi- ja keskiosa ovat hyvin otollista aluetta esihistoriallisten kohteiden sijainnille.

Linjaus ja lähtötilanne ennen inventointia. Tausta-kartta Mml 7/2019. Tunnetut arkeologiset kohteet merkitty punaisina ympyröinä ja alueina sekä alakohteet keltaisina pisteinä Museoviraston rekisteriportaalin mukaan.

Valtakunnallisesti merkittäviksi luokitellut rakennetut ympäristöt merkitty vihreällä ja keltaisella. Kohdetiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan.

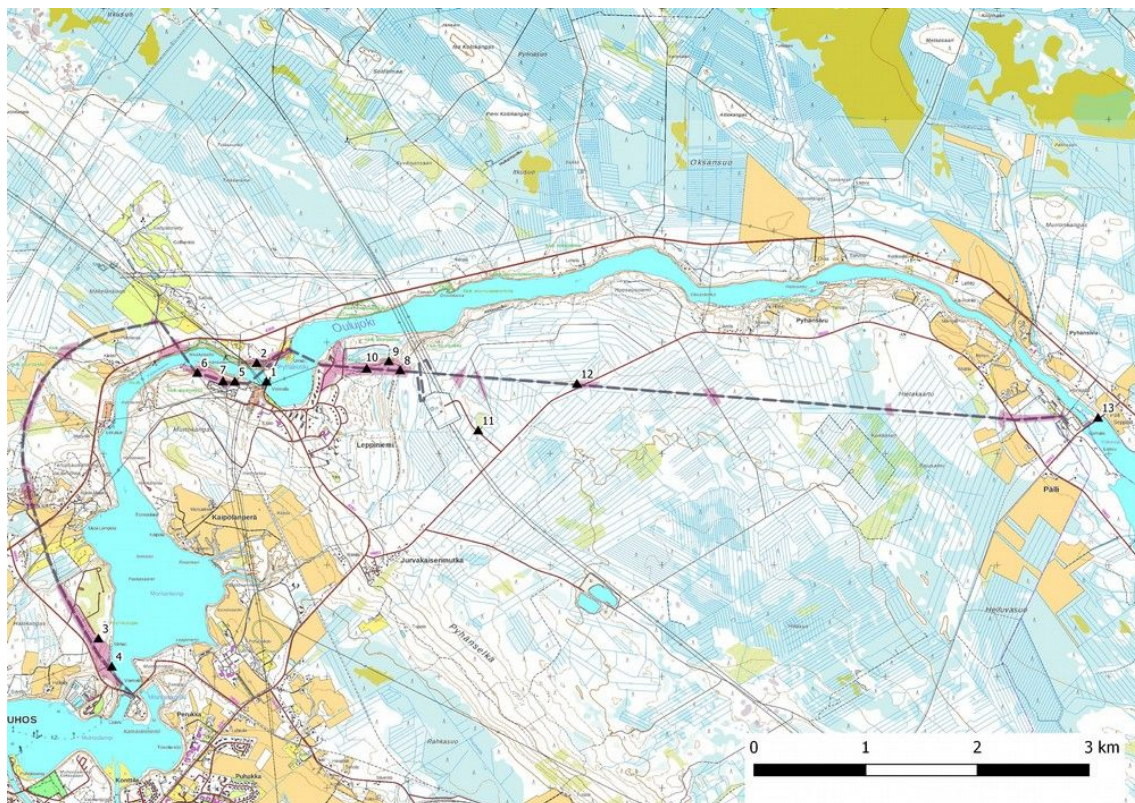
2.1. Tutkimushistoria

Lähi- ja kohdealueella on tehty vuonna 1998 ja 2000-luvulla useita inventointeja, tarkastuksia, muutamissa kohteissa Oulun yliopiston arkeologian oppiaine on toteuttanut pienimuotoisia kaivauksia. Aluetta on aiemmin inventoitu ainakin neljässä voimajohtoinventoinneissa: vuonna 1993 liittyen voimalinjan Ventusneva-Pyhäkoski pohjoisosan selvitykseen (Mika Sarkkinen, Museovirasto), 2017 on inventoitu Keminmaan-Pyhäselkä ja Pyhäselkä – Nuojua voimajohtolinjat (Vesa Laulumaa, Museovirasto). Myös vuoden 2009 ja 2015 voimajohtolinjausten inventointi Siikajoki-Muhos (Timo Jussila ja Tapani Rostedt, Mikroliitti Oy) ja Petäjävesi-Muhos (Timo Jussila, Timo Sepänmaa ja Teemu Tiainen, Mikroliitti Oy) ylsivät Pyhänselän sähköasemalla asti. Pyhäkoski 2 kohteessa on tehty kaapelilinjan konekaivun valvonta 2007 (Mika Sarkkinen, Pohjois-Pohjanmaan museo). Koko kuntaa koskevasta perusinventoinneista on kulunut jo aikaa, ne ovat suorittaneet vuosina 1954 Matti Huurre ja 1985 Helena Taskinen (Museovirasto).

2.2. Menetelmä

Selvitys ja maastoinventointi perustui esiselvitykseen, alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten tuloksiin, Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan, maaperäkarttoihin, korkeusmalliin, korkeusprofiiliin, ortokuvaan ja laserkeilausaineistoon. Asutushistorian pääpiirteet ja historialliset elinkeinot sekä maankäyttöä selvitettiin 1800-luvun pitäjänkarttojen ja yleiskarttaesitysten sekä vanhimpien vuonna 1950 ja 1960-luvulla laadittujen peruskarttojen avulla. Lisäksi käytettiin kirjallisuutta.

Inventoinnin aikana pellot olivat peitteisiä, joten niillä ei juurikaan käyty. Pintahavainnoinnin lisäksi maannostaa ja rakenteita tarkastettiin käsikairalla, tehtiin pieniä lapionpistoja ja poistettiin joissakin tapauksissa kasvillisuutta kohteiden päältä.

Inventoidut alueet ja maisemakuvat 1-13.

1. Pyhäkosken voimalaitoksen alakanavaa.

2. Pyhäkosken voimalaitos kuvattu kaakkoon.

3. Halokangasta lounaaseen.

4. Pällin voimalaitos kaakkoon.

5. Suunniteltua linjausta sähköaseman pohjoispuolella.

6. Ylitys Kieksinkaarten itäpuolella, kuva pohjoiseen.

7. Hylättyä koneistoa sähköaseman pohjoispuolella.

8. Hiekkadyynejä Pyhänselän sähköaseman ja kivitautisten asuinpaikkojen läheisyydessä, kuva länteen.

9. Hiekkakuoppa Pyhäkoski 2 asuinpaikasta itään.

10. Yksi monista lidar-havainnoista, kuopan pohjalta tuli vastaan betonilohkareita.

11. Pyhänselän sähköaseman ympäristössä on tehty massiivisia maansiirtoja.

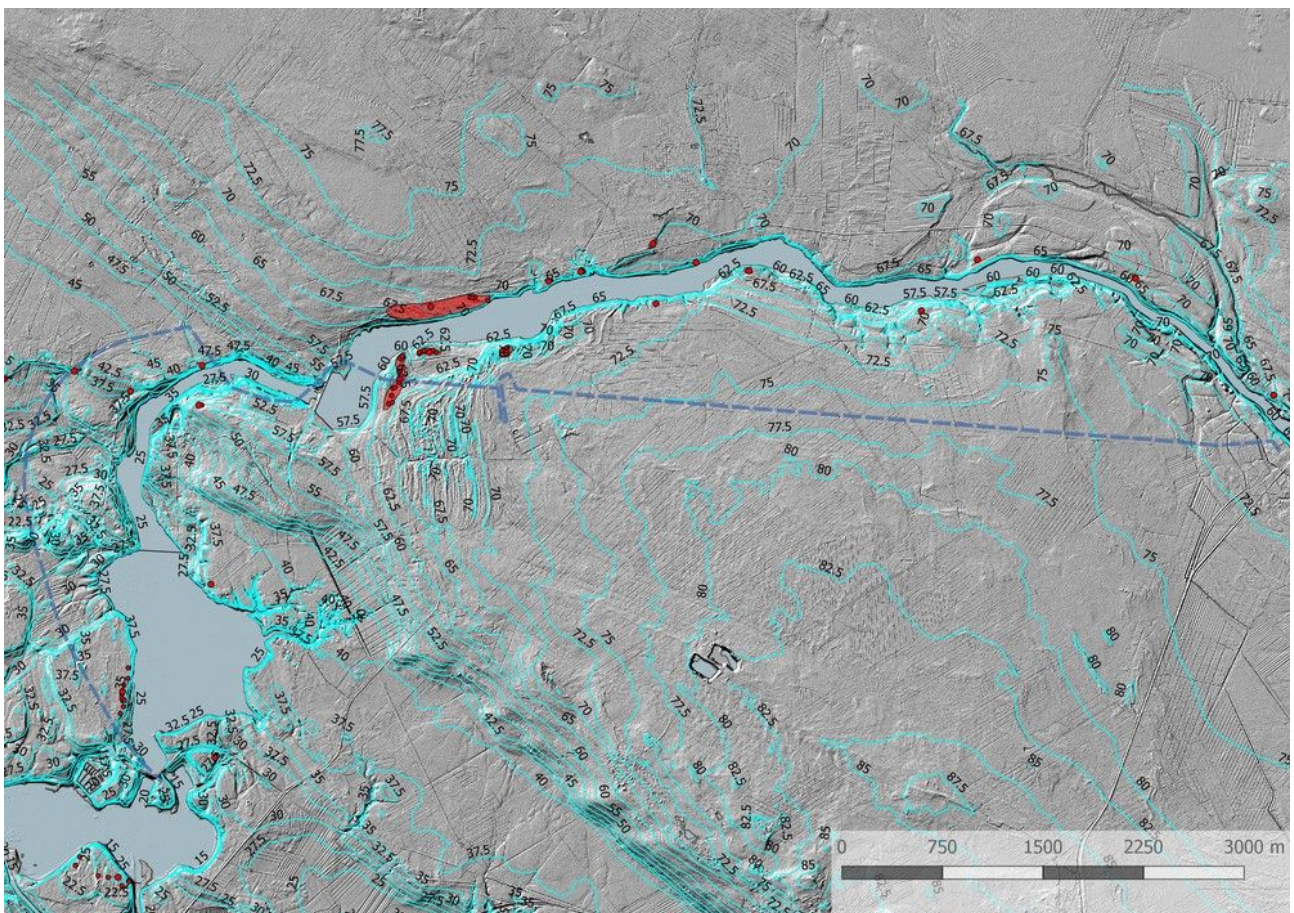

12. Linjan itäosalle tyypillistä tasaista maastoa.

13. Pällin voimalaitoksen alakanavan pohja oli inventoinnin aikana näkyvillä. Kuva luoteeseen.

3. Maisema, topografia ja geologia

Arkeologiset kohteet ja voimalinja vinovalovarjosterasteria vasten 2 m DEM sekä korkeuskäyrät. Tausta-aineistot MML (4/2019) ja <http://www.syke.fi/avoindata>. Tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä ja alueina Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkunan mukaan.

Linjaus kulkee pääosin asumattomilla metsäisillä alueilla. Länsiosassa se ylittää tai sivuaa joitakin peltoja. Linjaus kulkee osin Oulujoen varressa ja ylittää sen neljässä kohtaa. Montan, Pyhäkosken ja Pällin voimalaitokset kuuluvat valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin, joihin linjaus myös liittyy.

Pintamaalajit ovat pääosin hienolajitteisia, jotka vaihtelevat hiekkamoreenista hienoon hiesuun, keski- ja itäosassa esiintyy myös soraa olevaa maaperää. Pyhäkosken voimalaitoksen itäpuolella esiintyy hiekkadyynettä. Kieksinkaarten kohdalla on pystysuoraan veteen laskevia näyttäviä kallioita. Turvemaita on vähän. Selviä korkeuseroja esiintyy linjan länsi- ja keskiosassa, Pyhäkosken voimalaitoksen länsipuolella joenrannat ovat paikoin lähes pystysuoria ja pudotusta on enimmillään 25 m/50 m. Itäosassa maasto on jokseenkin tasaista tai vain loivasti kumpuilevaa.

4. Alueen maankäytön historiaa

Alue sijaitsee 15-75 m mpy, joka vastaa aikaa keskiautakaudelta varhaiskeraamiselle ajalle n. 1500-6300 vuotta sitten. Pääosin alue on kivikautisella korkeudella, lännessä linjaus kulkee metallikauden korkeudella Montan voimalaitokselta pohjoiseen n. 3 km. Linjan läheisyydessä sijaitsee pitkin joenvartta molempiin suuntiin lukuisia määriä esihistoriallisia kohteita ja löytöklustereita, tunnetut kohteet keskittyvät etenkin Pyhäkosken itä- ja koillispuolelle. Kivikautisia asumuspainanne- ja kuoppajäänteitä esiintyy runsaasti. Useista kohteista on esinelöytöjä, alueelta on löydetty eri tyyppin keramiikkaa, ainakin mm. asbesti- ja kampakeramiikkaa. Pyhäkosken 1 kohteesta joen pohjoispuolelta on havaittu myös punamultakeskittymä, joka on mahdollinen hautaus. Vedenpinnan säännöstelyn seurauksena rantaviiva on siirtynyt ja esihistoriallisia kohteita on voinut jäädä veden alle tai tuhoutua.

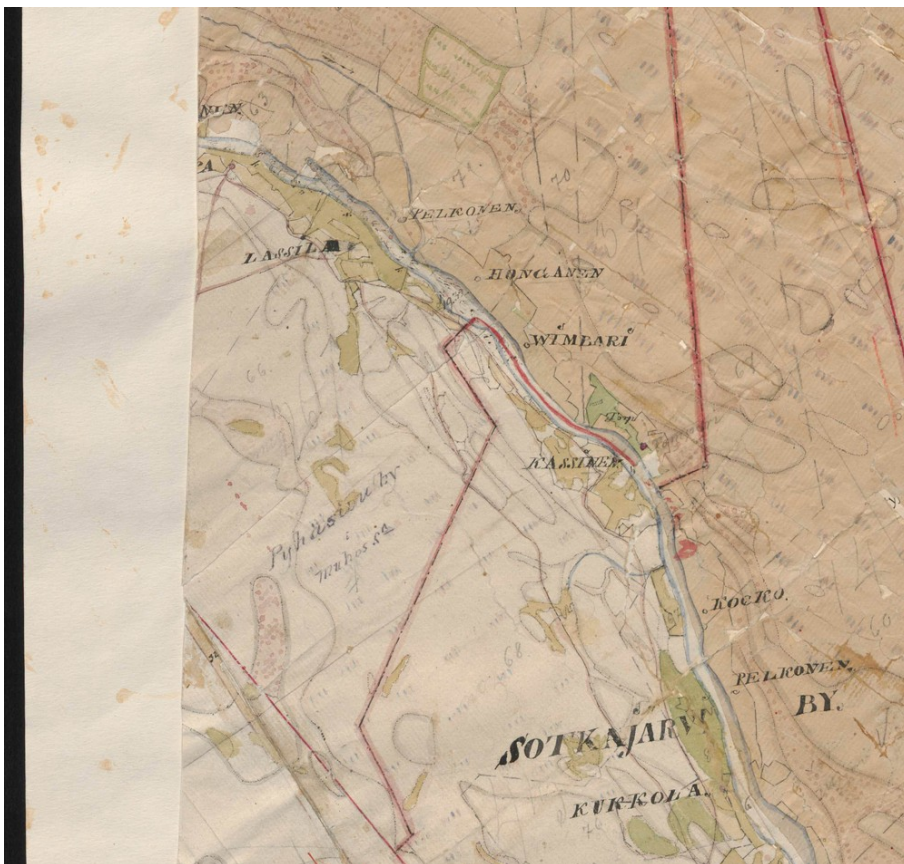
Kohdealueen läheisyydessä on sijainnut vanhaa historiallista asutusta, itse linjaukselle ei kuitenkaan sijoitu kyläpaikkoja. Kohdealueella hyvät edellytykset peltoviljelylle olivat Montanlammen ympäristössä ja Pällin kohdalle joen molemmilla puolilla, minne syntyi myös varhaisinta historiallista asutusta. Pyhäkosken ympäristössä viljelyyn hyvää maaperää oli vain vähän, joten sinne ei syntynyt asutustakaan samassa määrin. Montanniemeltä on johtanut tie Pyhänsivulle, mistä se jatkui jokivartta pitkin etelään. Vanhoille kartoille on merkitty lisäksi muita pienempiä kulkureittejä.

Oulujoki on ollut tervan, puu- sekä muun kauppatavaran pääkuljetusreitti Kainuusta Ouluun usean vuosikauden ajan. "Tervahovi" sijaitsi Toppilan satamassa. Oulujoen valjastaminen muutti ympäristön. Vesistönsäännöstely vaikutti etenkin uittotoimintaan, työmenetelmiin ja siinä tarvittaviin rakenteisiin ja välineisiin. Kohdealueelle sijoittuu kolme merkittävää voimalaitosta. Pyhäkosken voimalaitoksen rakentaminen alkoi 1940-luvulla ja saatiin päätökseen 1951. Pällin voimalaitos valmistui 1953 ja viimeisenä otettiin käyttöön Montan laitos vuonna 1955.

Vuosina 1650-1842 laadittu ja mitattu alue -ja rajakartta, *Transport charta öfver Sotkajerfvi och Utajerfvi byars i Muhos Pastorat och Uhleo sokn,...närmast belägne Ägor samt Skog och Utmark på västra sidan om Uhleå Elf* . Kansallisarkisto, MH 131.

Linjauksen läheisyydessä ovat sijainneet Halolan talo Montankosken länsipuolella, idässä oli mm. Pälli, itse linjaukselle ei sijoitu talon paikkoja. Montanlammen pohjoisosaan ja pohjoispuolelle on merkitty useita patoja, saarissa tai saarien ja länsirannan välissä lieene toiminut myllyjä. Montanlammen saaret ovat jäänet voimaitosrakentamisen myötä veden alle.

Otteet 1800-luvun puolivälin pitäjänkartoista. Kartat: Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, pitäjänkartat, Muhos ja Utajärvi.

5. Tulokset

Kieksin kivikautiselta asuinpaikalta löytyi hajonnut liesi, keramiikkaa, palanutta luuta ja kvartsia asuinpaikan luoteispuolelta, ja kohteen rajausta laajennettiin uudelle löytöalueelle. Kohde *Pyhäkoski 2* oli ennallaan ja uusia esihistoriaan ajoittuvia löytöjä kohteen ympäristössä ei tehty. *Kieksinkaarre N* kohteen kalapatsas on ilmeisen vanha, ja se luokiteltiin muinaisjäännekseksi. Muita kulttuuriperintökohteita ovat *Pyhäkosken voimalaitos*, uittokanava ja *Pällin voimalaitos*, siirtorata. Muu havainto on lähellä Kärnänkallioita *Uhonlantto*, maakellari.

Suunniteltu voimalinja kulkee kivikautisten asuinpaikkojen *Kieksi* ja *Pyhäkoski 2* yli. Kohteet tulisi huomioida voimalinjan suunnittelutyössä, saneerauksessa ja rakentamisessa siten, että muinaisjäännekset säilyvät ehjinä. *Pyhäkoski 2* sijaitsee myös valtakunnallisesti merkittävässä rakennetuissa ympäristöissä *Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset* (id-tunnus 1292) ja *Pyhäkosken voimalaitos* ja *Leppiniemen asuntoalue* (id-tunnus 1116). Linjaus kulkee uittokanavan yli ja vieritse kohteessa *Pyhäkosken voimalaitos*, myös tämä kohde suositellaan huomioimaan hankkeessa. Kohde kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun ympäristöön *Pyhäkosken voimalaitos ja Leppiniemen asuntoalue* (id-tunnus 1116).

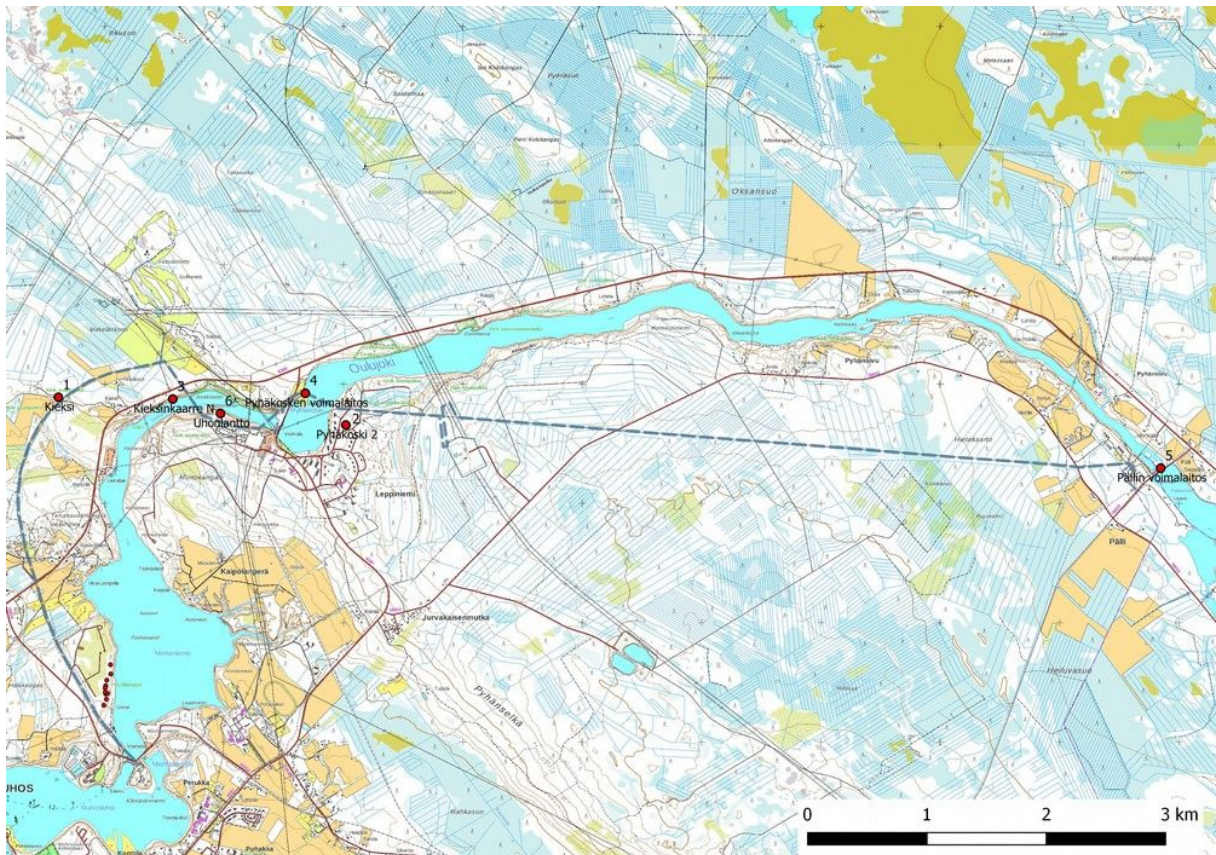
Halokankaan lähin kuoppa sijaitsee n. 80 m voimalinjasta eikä kohde vaarannu linjan rakentamisessa. *Kieksinkaarre N* kohteen kalapatsas sijaitsee n. 100 m linjasta ja hankkeella ei ole vaikutusta kohteeseen.

26.8.2019

Jaana Itäpalo

Hans-Peter Schulz

6. Yleiskartta

Kartoitetut kohteet 1. **Kieksi**, kivikautinen asuinpaikka 2. **Pyhäkoski 2**, kivikautinen asuinpaikka 3. **Kieksinkaarre N**, kulttipaikka, kalapatsas 4. **Pyhäkosken voimalaitos**, uittokanava 5. **Pällin voimalaitos**, siirtorata 6. **Uhonlantto**, maakellarin pohja. Lännessä linjan eteläpään lähettyvillä sijaitsevat Halokankaan kuopat merkitty kartalle, kohteesta ei tehty erillistä kohdekorttia.

7. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm.	status
1. Kieksi	13	Asuinpaikat	Kivikautinen	1	KM
2. Pyhäkoski 2	16	Asuinpaikat	Kivikautinen	> 12	KM
3. Kieksinkaarre N	19	Kultti- ja tarinapaikat/kulttipaikat	Uusi/uusin aika	1	KM
4. Pyhäkosken voimalaitos	21	Työ- ja valmistuspaikat/uittokanavat	Moderni	1	K
5. Pällin voimalaitos	23	Työ- ja valmistuspaikat/siirtoradat	Moderni	1	K
6. Uhonlantto	25	Rakennusten pohjat/kellarit/maakellarit	Moderni	1	m

Status: KM kiinteä muinaisjäännös, K muu kulttuuriperintökohde, m muu havainto.

8. Kohdetiedot

1. Kieksi

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	R4342L
Laji	kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	342210
Tyyppi	asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7191890.526 I:452610.735
Tyypin tarkenne		N2000	n. 37,50-42,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	n. 1600 m ²
Ajoitus yleinen	esihistoriallinen	Koordinaattiselite	Keramiikan havaintopaikka 2019
Ajoitustarkenne	kivikautinen	Etäisyystieto	Muhoksen keskustasta n. 3,6 km pohjoiseen
Inventointilöydöt	Kampakeramiikka, palanutta luuta, kvartsi-iskoksia (ei otettu talteen)	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	1954 Matti Huurre, inventointi, 1986 Helena Taskinen, inventointi 2017 Mika Sarkkinen, tarkastus	Aiemmat löydöt	KM 22904 kaitatalta, KM 23554, hiotun kiviesineen katkelma, kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta

Maastotiedot: Pyhäkosken voimalaitoksesta n. 1,8 km länteen. Kieksin tilakeskuksesta länteen johtavan metsätien varrella. Paikka on lounaaseen laskevaa hiekkakangasta ja peltoa.

Kuvaus: rekisteriportaali: Kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Oulujoen pohjoispuolella, Pyhäkosken voimalasta n. 1,8 km länteen. Kieksin asuinpaikka sijaitsee Mato-ojan tilalla, saman nimisen purouoman länsipuolella, hiekkapohjaisella lounaaseen viettävällä pellolla. Paikka on noin 450 m länteen Kieksin tilan päärakennuksesta. Asuinpaikalta 1985 löytynyt kaitataltta on tullut alueen halki kulkevan metsätien alapuolelta, mistä maanpinta on sekä tien että viljelyspellon johdosta ollut rikottua. Vuoden 1986 inventoinnin löydöt on poimittu tien alapuoleisen pienen viljelyspellon kohdalta. Löytöinä on saatu mm. kaitataltta, kvartsia ja palanutta luuta. Vuonna 2017 asuinpaikan todettiin olevan ilmeisen pienialainen ja rajautuvan maastollisesti niemekemäiselle alueelle Mato-ojan länsipuolelle, voimalinjan alla todettiin yksittäinen iskos. Tien vieri ja sen pohjoispuoli on osin modernin maankäytön muuttamaa. Voimalinjakäytävän länsipuolelta ei tavattu merkkejä asuinpaikasta

2019: Alueella oli suoritettu avohakkuu ja laikutus, minkä seurauksena maanpintaa oli auki laajalla alueella. Aiemman rajauksen länsipuolelta löytyi hajonnut liesi, siitä muutaman metrin etäisyydeltä kappale kampakeramiikkaa ja muutamia kvartseja, kohteen rajausta laajennettiin uudelle löytöalueelle. Koillisessa asuinpaikan alue on voimaperäisesti tasoitettua, ja kohde on siellä ilmeisesti tuhoutunut. Siltä alueelta aluerajaus ehdotetaan poistettavaksi.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: rajauksen mukaisesti.

Johtolinjan länsipuolinen alue, kuva luoteeseen.

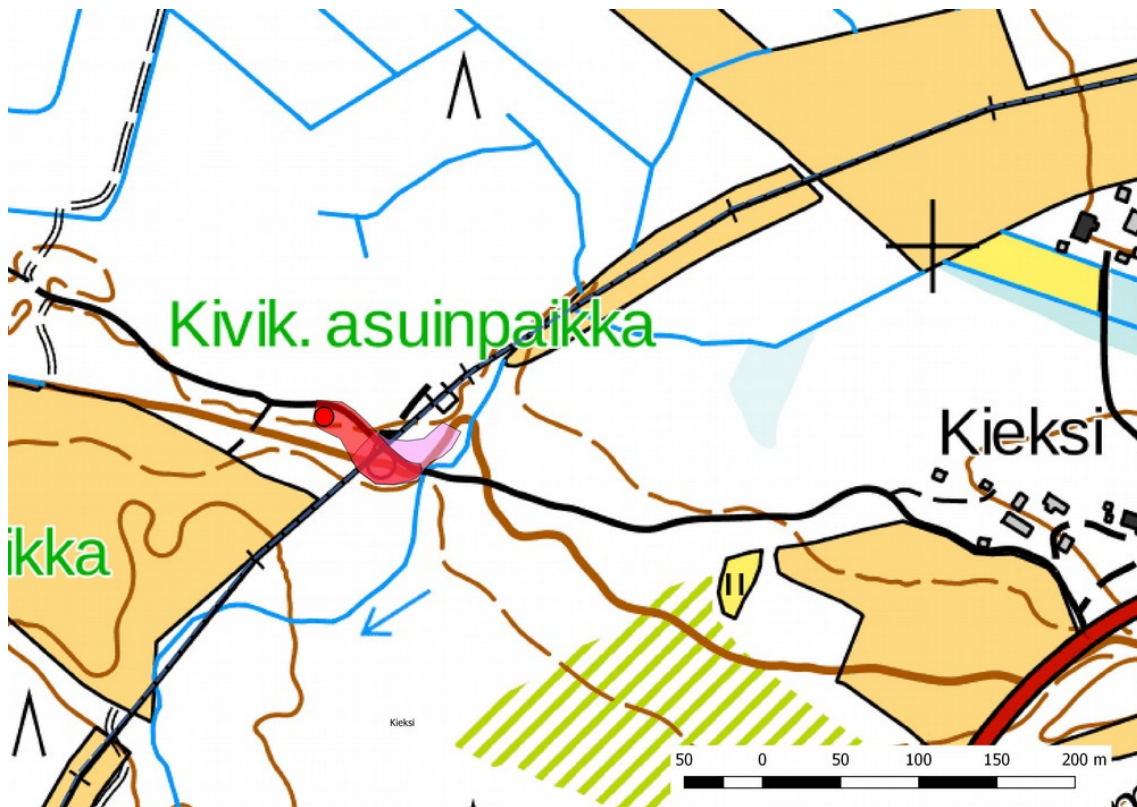
Hajonnut liesi, joka erottui selvänä palaneiden kivien keskittymänä.

Asuinpaikan pohjoispuolinen kangas, itäpuolella tasoitettu varastoimisalue, kuva pohjoiseen. Kuvan alueelta ei tehty löytöjä.

Asuinpaikan laikutettu eteläosa, mistä ei havaittu merkkejä esihistoriasta, kuva etelään.

Ehdotus kohteen rajaukseksi punaisena, kohdekoordinaatit punaisena, aiempi koilliseen yltänyt kohderajaus vaaleanpunaisena.

Ehdotus alueen rajaukseksi ortokuvalla, aiempi rajaus vaaleanpunaisena. Ortokuvalla näkyvä metsä muinaisjäännösalueen pohjois- ja länsipuolella oli hiljattain avohakattu. Taustakartta Mml 8/2019.

2. Pyhäkoski 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	494010074	TM35-lehtijako	R4342L
Laji	kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	342210
Tyyppi	asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7191657.736 I: 455019.491
Tyypin tarkenne	asumuspainanteet, maakuopat	N2000	60-62,50 m
Lukumäärä	> 12	laajuus	n. 2,5 ha
Ajoitus yleinen	esihistoriallinen	Koordinaattiselite	rakenne 1
Ajoitustarkenne	kivikautinen	Etäisyystieto	Muhoksen keskustasta n. 4,5 km koilliseen
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	1998 Jalo Alakärppä ja Janne Ikäheimo, tarkastus, 2000 Janne Ikäheimo, tarkastus, 2005 Mika Sarkkinen, inventointi, 2007 Mika Sarkkinen ja Kaarlo Katiskoski, tarkastus, 2007 Mika Sarkkinen, valvonta	Aiemmat löydöt	

koordinaatit, alakohteet

nro, tyyppi, C,50	x, N, 11,3	y, N, 11,3
1 painanne	455019,491	7191657,736
2 kuoppa	455015,229	7191670,841
3 painanne	455022,759	7191676,413
4 painanne	455042,889	7191699,741
5 painanne	455051,744	7191727,250
6 painanne	455030,929	7191727,785
7 painanne	455065,228	7191772,525
8 painanne/kuoppa	455075,010	7191858,760
9 painanne	455080,609	7191950,855
10 moderni kuoppa ?	455093,819	7191971,500
11 kuoppa	455019,248	7191627,125
12 painanne	454993,407	7191616,162

Maastotiedot: Pyhäkosken voimalaitoksesta itään Oulujoen koillisrannalla Saarivirrantien itäpuolella. Paikka on mäntyvaltaista, osin rämeistä hiekkakangasta. Kohteen yli kulkee voimalinja.

Kuvaus: rekisteriportaali: Kohde sijaitsee hiekkakankaalla Oulujoen kaakkoisrannalla, Pyhäkosken voimalan itäpuolella, lähelle jokirantaa rakennetuista asuintaloista ja voimayhtiön edustusrakennuksista hieman itään. Asuinpaikalla havaitut rakenteet muodostavat lähes 400 metriä pitkän jonon Saarivirrantien itäpuolella ja Hykkyrintien pohjoispuolella.

Kohteessa on kuusi pyöreää, halkaisijaltaan keskimäärin 8 -metristä asuinpainannetta sekä viisi asuinpaikka-kuoppaa. Asuinpaikan pohjoisimmat kaksi asumuspainannetta (vuoden 2005 kertomuksessa kuoppa 1 ja asumuspainanne 1) ovat Saarivirrantien ja sen itäpuolisen tieuran välissä. Täällä on myös koepistossa havaintoja kivikautisista löydöistä. Eteläisin asuinpainanne sijaitsee alueen etelässä olevan risteyksen lähellä,

Hykkyrintien kaakkoislaidalla olevasta valaisinpylvästä (toinen risteyksestä lukien) pohjoiseen, tien reunasta noin 7-8 metrin päässä. Maaperä on hiekkaa ja kasvillisuustyyppi on kuivaa kangasmetsää

2019: Inventoinnissa varmistettiin, että kohde ei yllä aiemman rajauksen ulkopuolelle sekä merkittiin muodostelmat maastoon. Alueella on asumuspainanteita ja niiden lähistöllä pienempiä kuoppia. Eteläosassa rakenteille saatiin gps-mittauksilla hieman aiemmasta poikkeavat koordinaatit, ihan kaikkia asumuspainanteiden vieressä olevia pieniä kuoppia ei mitattu. Asuinpaikan kohdalla voimalinjakäytävän pohjoislaidalla on tehty vuonna 2007 kaapelikaivannon arkeologinen valvonta, joka ylsi Saarivirrantieltä n. 50 itään. Tuolloin kaapelikaivannosta ei löytynyt mitään muinaisjäännökseen viittaavaa. Nyt tehdyssä inventoinnissa pohjoisin asumuspainanne/kuoppa vaikutti silmämääräisesti modernilta, kuoppaan on tehty vuonna 2007 koepisto, josta ei löytynyt merkkejä esihistoriasta. Kuopan koillispuolella on pieni niitty, ja sen kohdalla havaittiin mahdollisia jäänteitä modernista rakennuksenperustuksesta. Heti voimalinjan pohjoispuolella on rekisteriportaalin kohdekoordinaatit, tällä kohdalla on epäsäännöllisen muotoinen ja melko jyrkkäreunainen kuoppa, joka liittyy vuoden 2007 kaapelikaivantoon. Kohderajauksen itäpuolella havaittiin joitakin kuoppia, mutta ne ovat maannoksen perusteella nuoria, mm. 250 itään linjan alla sijaitsevassa kuopassa oli osittain huuhtoutumis-kerros, mutta pohjalla pieniä betonilohkareita (valokuva nro 10).

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: aiemman rajauksen mukaisesti, kohdekoordinaatit on muutettu. Raportin rakenne nro 7 sijaitsee johtokäytävän eteläreunalla ja se voi vaarantua linjan uudistamisessa. Muut rakenteet sijaitsevat linjauksesta yli 50 m:n etäisyydellä ja suorilla vaikutuksia niihin ei kohdistuisi. Kohde sijaitsee valtakunnallisesti merkittävissä rakennetuissa ympäristöissä *Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset* (id-tunnus 1292) ja Pyhäkosken voimalaitos ja Leppiniemen asuntoalue (id-tunnus 1116).

Kohde nro 6, asumuspainanne, kuva lounaaseen.

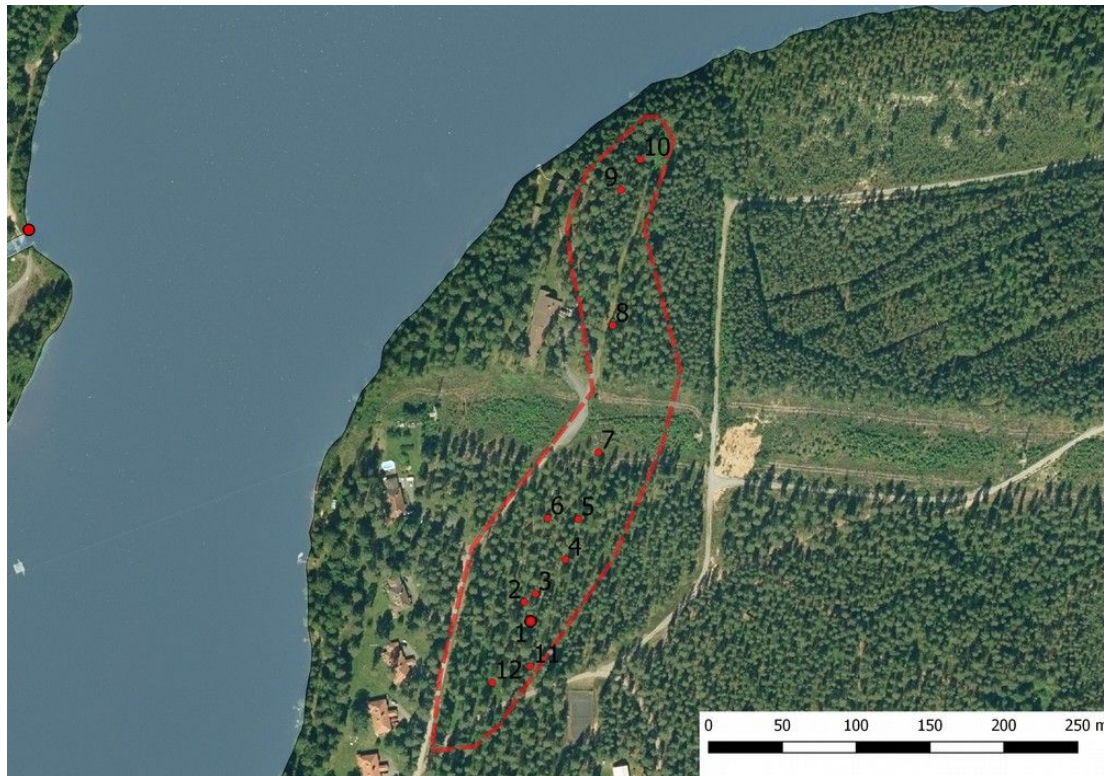

Kohde nro 5, asumuspainanne koilliseen.

Kohde nro 7, johtokäytävällä oleva asumuspainanne, Kohde nro 9, asumuspainanne pohjoiseen, kuva länteen.

Kohderajaus ja kohteet ortokuvalla. Taustakartta Mml 8/2019.

Pyhäkoski 2, aluerajaus ja rakenteet 1-12, vuonna 2007 kaivettu ja valvottu kaapelilinja sijaitsee voimajohtokäytävän pohjoisreunalla. Kohdekoordinaatit on muutettu rakenteen 1 kohdalle.

3. Kieksinkaarre N

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	R4342L
Laji	kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	342210
Tyyppi	Kultti- ja tarinapaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7191875.544 I:453569.376
Tyypin tarkenne	kulttipaikat	N2000	n. 32,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi/uusin aika	Etäisyystieto	Muhoksen keskustasta n. 4,1 km koilliseen
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	-

Maastotiedot: Pyhäkosken voimalaitoksesta n. 900 m lounaaseen Kieksinkaarreen pohjoisrannalla. Paikka on jyrkkä kivikkoinen ja kallioinen rantatörmä, alueella on pystysuoraan veteen laskeviakin kallioita. Puusto on varttunutta kuusi-mäntymetsää. Kohde sijaitsee joenrannassa kulkevan ulkoilureitin, Lemmenpolun, varrella.

Kuvaus: rekisteriportaali: Pohjois-Pohjanmaan museoon tulleen ilmoituksen mukaan paikalla on hongankan-toon veistetty ihmiskasvoinen kalapatsas. Patsaan rungossa ilmeisesti on kaiverruksia/puumerkkejä. Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

2019: Paikalla on hyvin säilynyt ihmiskasvoinen kalapatsas. Sen korkeus on n. 150 cm ja leveys 30 cm, nelitahkoinen pää on noin 30 cm korkea. Maassa oleva pää on hiillostettu. Puulaji on ilmeisesti mänty. Kasvojen veistokset erottuvat hyvin. Rungossa on edessä sekä sivuilla puumerkkejä ja kaiverruksia, joista useimmat vaikuttavat vanhoilta, myös muutamia viime aikoina tehtyjä merkkejä on erotettavissa. Patsaassa on halkeamia. Lahonneisuuden perusteella patsaalla voi arvioida olevan ikää yli 100 vuotta. Kalapatsaita tunnetaan Lapista ja sielläkin niitä on säilynyt vähän. Niitä on pystytetty hyvien kalasaalispaikkojen läheisyyteen. Muhoksen patsas on maantieteellisen sijaintinsa perusteella toistaiseksi ainutlaatuinen. Kohdekoordinaatit on muutettu.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kohteen ympäristö 5 m säteellä.

Kieksinkaarre N.

Patsas edestä, kuva pohjoiseen.

Patsaan itä sivu, kuva länteen.

Patsaan kasvot.

Patsas takaa, kuva etelään.

4. Pyhäkosken voimalaitos

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	R4342L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	342210
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7191923.647 I: 454679.707
Tyyppin tarkenne	uittokanavat	N2000	n. 55-57,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	kanavan koillispää, kiinnitys- rengas
Ajoitustarkenne	moderni	Etäisyystieto	Muhoksen keskustasta n. 4,8 km koilliseen
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	-

Maastotiedot: Pyhäkosken voimalaitoksen pohjoispuolella, joen itärannalla, molemmin puolin Leppiniementietä. Alue on ulkoilualue, tien itäpuolella kanavan eteläpuolella on uimaranta.

Kuvaus: Yli 200 m pitkä uittokanavan jäännös, jonka eteläsivu on Leppiniementien itäpuolella betonia. Koillispäässä on uittotoimintaan liittyvä kiinnitysrengas. Kanavan pohja on kivikkoinen, pohjalla kasvaa heinää ja nuorta lehtipuustoa, inventoinnin aikana pohjalla oli vähän vettä. Kanavan länsipää on hävinnyt, sinne on rakennettu kaksi maisemoitua lampea ja tie.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioimaan hankkeen suunnittelutyössä ja linjan uudistamisessa. Kohde kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun ympäristöön *Pyhäkosken voimalaitos ja Leppiniemen asuntoalue* (id-tunnus 1116).

Kanavaa Leppiniementien itäpuolella, kuva lounaaseen.

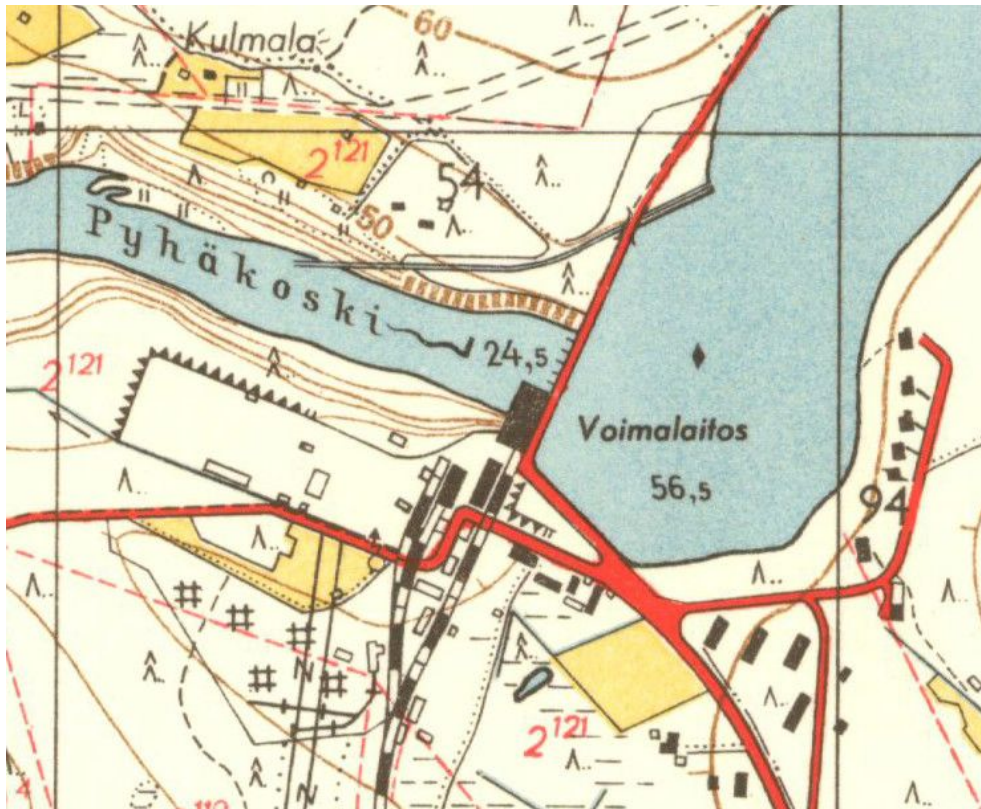
Kanavan eteläseinä Leppiniementien itäpuolella, kuva lounaaseen.

Kanavan eteläreunalla voi kulkea padon päällä Leppiniementien itäpuolella, kuva itään

Kiinnitysrengas kanavan koillispäässä.

Uittokanava ja Pyhäkosken voimalaitos ympäristöineen vuoden 1950 peruskartalla. Kartta: Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Pyhäkosken voimalaitos, uittokanavan raja ja kohdekoordinaatit sinisenä.

5. Pällin voimalaitos

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	R4342L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	342401
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7191295.898 I: 461848.267
Tyypin tarkenne	siirtoradat	N2000	n. 55-65 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	radan pohjoispää
Ajoitustarkenne	moderni	Etäisyystieto	Muhoksen keskustasta n. 10,8 km koilliseen
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	-

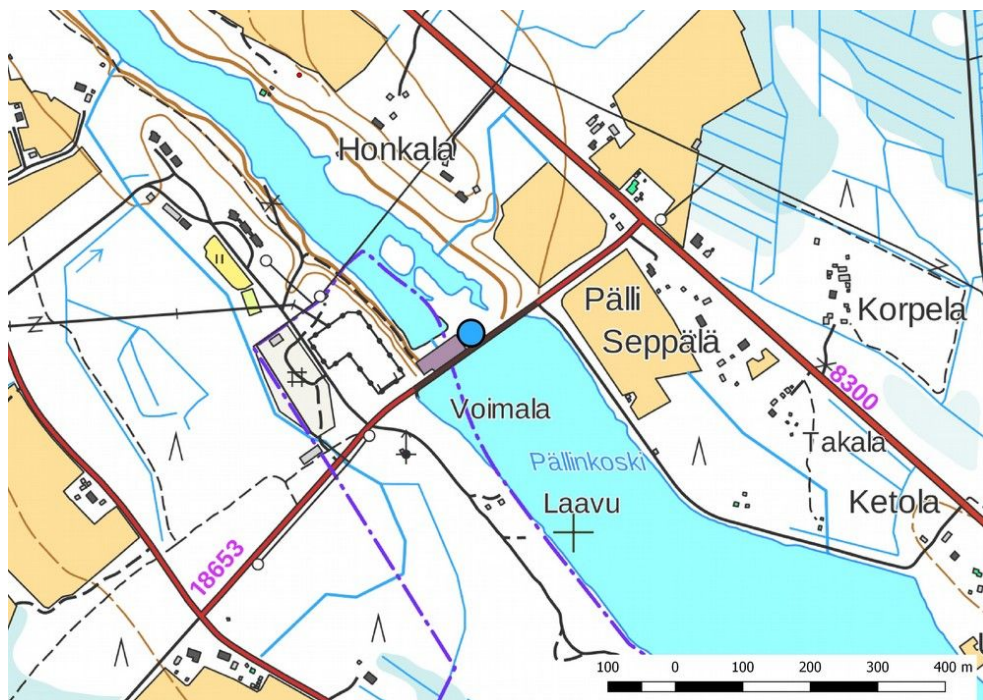
Maastotiedot: Pällin voimalaitosrakennuksen itä- ja pohjoispuolella alakanavan puolella.

Kuvaus: Paikalla on yli 100 m pitkä siirtorata, jota pitkin puutavara siirrettiin voimalaitoksen ohi. Kohdetta ei tarkemmin kartoitettu, koska uomassa liikkuminen on luonnollisestikin kielletty ja vaarallista, kohde sijaitsee myös suunnittelualueesta yli 150 m:n etäisyydellä eikä hankkeella ole vaikutusta kohteeseen. Pällin voimalaitos kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin *Pällin voimalaitos* (id-tunnus 1117) ja *Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset* (id-tunnus 1292).

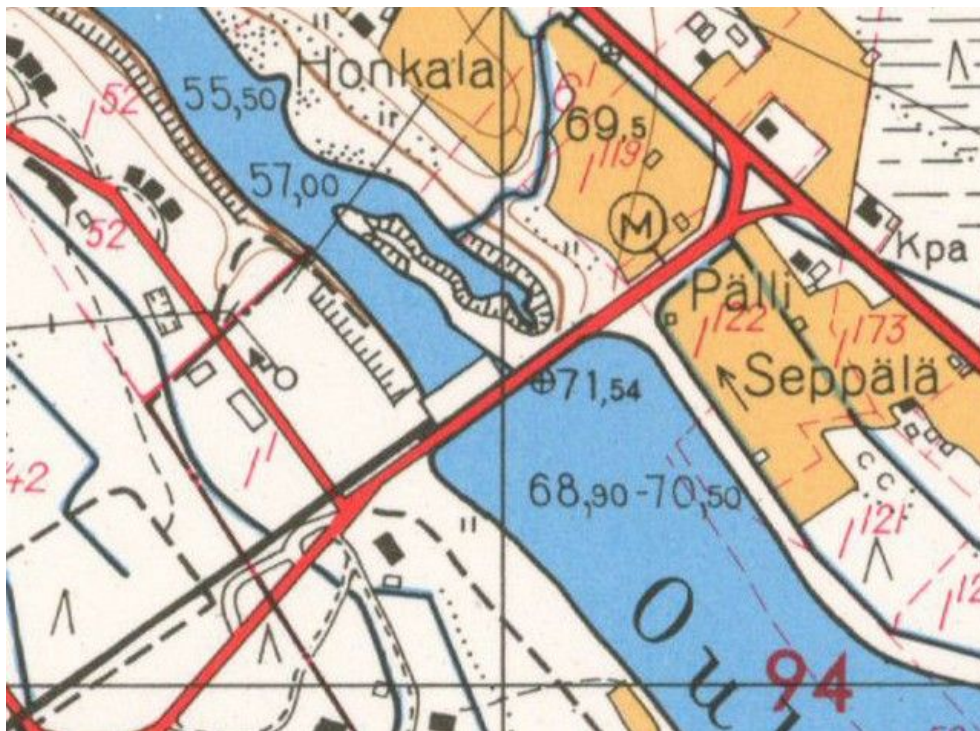
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: hankkeella ei ole vaikutuksia kohteeseen.

Siirtorata luoteeseen.

Pällin voimalaitos, sininen ympyrä siirtoradan kaakkoispään kohdalla.

Pällin voimalaitos ympäristöineen vuoden 1961 peruskartalla. Kartta: Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

6. Uhonlanto

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	R4342L
Laji	muu havainto	Vanha yleislehtijako	342210
Tyyppi	rakennusten pohjat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7191754.421 I: 453968.891
Tyyppin tarkenne	kellarit/maakellarit	N2000	n. 42,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne	moderni	Etäisyystieto	Muhoksen keskustasta n. 4,2 km koilliseen
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	-

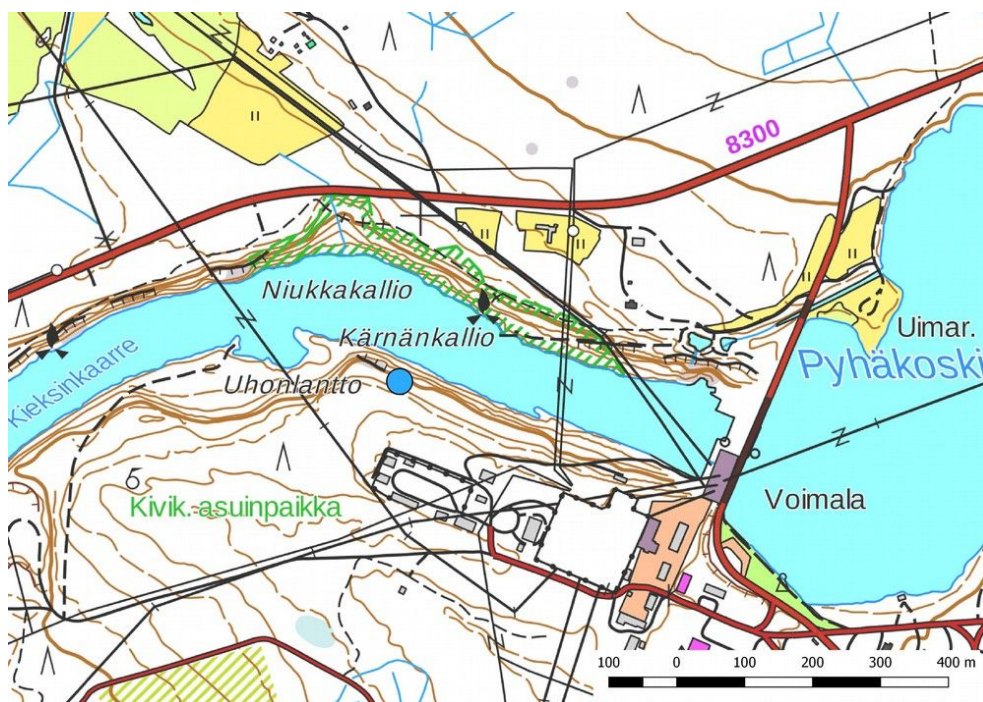
Maastotiedot: Pyhäkosken voimalaitoksesta n. 500 länsiluoteeseen Oulujoen jyrkällä etelärannalla.

Kuvaus: Paikalla on n. 5 m halkaisijaltaan oleva ja n. 1,5 m syvä jyrkkäseinämäinen maakellarin pohja, kulkuaukko joelle päin. Vuosien 1950 ja 1961 peruskartoille on merkitty peltoja heti voimalaitosalueen eteläpuolelle, ja näyttää, että pellot olisivat yltäneet aiemmin lähemmäs jokirantaa, todennäköisimmin kellari liittyy lähipeltojen viljelyyn.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Kellarin pohja pohjoiseen.

Uhonlanto.

9. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Muhos.

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

SYKE, <http://www.syke.fi/avoindata>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus:

Huurre Matti ja Vahtola Jouko, Oulujokilaakson historia : kivikaudelta vuoteen 1865. 1991.

Julkaisematon aineisto

Shulz Hans-Peter, Rannansiirtymistaulukko